

РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ СТОЛИЦІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

О. М. Іваненко

*Начальник Головного управління промислової, науково-технічної та інноваційної політики
Київської міської державної адміністрації*

Промисловий комплекс міста Києва це багатогалузевий живий організм, який знаходиться у стані постійних змін і розвитку.

У 2005 р. на території міста функціонує понад 7 тисяч підприємств – юридичних осіб, які виробляють промислову продукцію і здійснюють послуги промислового характеру, з них близько 6 тисяч – малі підприємства. Більше 90 відсотків підприємств знаходиться у колективній або приватній власності. Щомісячною статистичною звітністю охоплено 516 підприємств – виробників промислової продукції, які здійснюють свою діяльність на території Києва (у 2004 р. таких підприємств було 508).

На великих, середніх і малих підприємствах працює біля 350 тис. чоловік (це майже кожен 8-й житель міста). Половина загальної чисельності працюючих припадає на великі промислові підприємства, які звітують щомісячно.

За обсягами промислового виробництва місто Київ входить до шести найбільш розвинутих промислових регіонів України серед яких Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська і Полтавська області. Частка промисловості в валовій доданій вартості по місту Києву становить близько 13 відсотків, що суттєво впливає на загальні показники соціально економічного розвитку міста. В загальній сумі фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування питома вага промислових підприємств складає 25,4 відсотка. Все це дозволяє зробити висно-

вок щодо визначального впливу промисловості на якість і життєвий рівень більшості киян.

Процеси, які відбуваються в промисловості міста досить неоднозначні.

З одного боку – це стабільні тенденції загального нарощування обсягів виробництва, починаючи з 1996 року, а з іншого – накопичення на цілому ряді підприємств невирішених проблем. Часто ці проблеми є типовими для багатьох підприємств окремих галузей.

Протягом десяти місяців 2005 року минулорічні показники промислового виробництва перевищувались у межах 15,1–17,9 відсотків. Якщо за темпами промислового виробництва на початку року Київ посідав 14 місце, то за підсумками січня–вересня вже четверте, і перше серед індустріально розвинутих регіонів. За січень–жовтень поточного року забезпечено збільшення обсягів продукції на 17,0 відсотків (Україна в цілому – 3,1 відсотка). І це за умови, що у порівнянні з минулим роком кожний відсоток зріс на 30–40 млн. грн і важить 100 млн. грн.

Майже по всіх видах промислової діяльності відбулось зростання виробництва за січень–жовтень в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. В обробній промисловості найвищі показники мають підприємства машинобудування – 38,9 % приросту продукції; металургії та оброблення металу – 30,8 %; хімічної та нафтохімічної промисловості – 19,2 %; з виробництва деревини та виробів з деревини – 15,7 %. В хар-

човій промисловості досягнуто 15,9 % приросту продукції. На 6,7 % зріс випуск продукції в целюлозно-паперовій промисловості, поліграфічній та видавничій справі; на 16,4 – у виробництві неметалевих мінеральних виробів. Скорочення відбулося тільки в легкій промисловості – на 11,2 відсотка.

За десять місяців поточного року промисловими підприємствами реалізовано промислової продукції на суму біля 15 млрд. грн. Це близько 5 відсотків в загальнодержавному обсязі реалізованої продукції. Високі темпи розвитку промисловості дозволили збільшити цей показник у порівнянні з 2002 роком майже у 2 рази. В структурі реалізації найбільша частка належить продукції харчової промисловості (24,8 %), продукції машинобудування (17,1 %), виробництву та розподіленню електроенергії, газу та води (11,6 %). Найменша – припадає на виробництво деревини і виробів з неї (1,3 %) і легку промисловість (2,2 %). Найвагоміший внесок в реалізацію продукції роблять такі підприємства, як ДАК "Київенерго", пивзавод "Оболонь", тютюнова фабрика "Реємстма-Київ", ДАХК "Артем", видавництво "Бліц-Інформ", АТ "Укрпластик".

Тенденцію зростання має і такий показник, як продуктивність праці. На протязі поточного року темпи приросту коливались у межах 18-20 відсотків.

Основними факторами зростання обсягів виробництва і продуктивності праці було реалізація заходів щодо підвищення вмотивованості праці, впровадження нових технологій виробництва.

Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника промисловості у січні–вересні 2005 року збільшилась порівняно з відповідним періодом попереднього року на 25,5 % і становила 1151,91 грн. (по м. Києву – 1239,03 грн.). Найбільш розміри заробітної плати серед видів промислової діяльності спостерігались на підприємствах целюлозно-паперової промисловості і видавничої справи (1393,43 грн.), підприємствах з виробництва деревини та виробів з деревини

(1351,50 грн.), виробництва електроенергії, газу та води (1348,8 грн.), які в 1,1–1,2 рази перевищили середній показник по промисловості в цілому. Найменший рівень заробітної плати (64,7–76,1 % від середньомісячної заробітної плати в цілому по промисловості) спостерігався на підприємствах, які займаються виробництвом шкіри та шкіряного взуття (653,14 грн.), текстильної промисловості та пошиття одягу (716,55 грн.), підприємствах з виробництва електричного та електронного устаткування (836,94 грн.). В той же час рівень заробітної плати, на наш погляд, не відповідає загальноєвропейським стандартам. Частка заробітної плати у собівартості продукції, незважаючи на підвищення мінімальної заробітної платні, становить лише 8–13 відсотків.

Констатуючи позитивну динаміку розвитку промислового сектору економіки міста, ми, ще кілька років тому, прийшли до висновку, що йти далі лише шляхом відродження потенціалу 80-х років було б шляхом у відставання "назавжди". Збереження статусу промислово-розвинутої держави, реалізація курсу на інтеграцію у європейську та світову спільноту потребують нового підходу до концепції розвитку. Як промисловості, так і економіки держави в цілому.

Виходячи з цього, у 2003 році Комісія Київради з питань промисловості та підприємництва і Головне управління виступили ініціаторами і організаторами розробки Київської міської програми розвитку промисловості на інноваційній основі до 2006 року.

Підсумовуючи результати реалізації Програми за минулий час, слід перш за все зазначити, що підприємства міста збільшили виробництво та реалізацію інноваційної продукції. Обсяг реалізованої продукції за підсумками 9 місяців 2005 року досяг рівня 2004 року і склав 2,1 млрд. грн, що становить 15,9 % від всього обсягу реалізованої продукції.

Серед промислових підприємств міста у січні–вересні 2005 року інноваційною діяльністю займалися 197 підприємств (37,0 % за-

гальної кількості). Слід зазначити, що сприйнятливність до інновацій значно варіювала за галузями промисловості. Так, найбільш сприятливими до нововведень були підприємства машинобудування (45,8 %), харчової промисловості (40 %), хімічної та нафтохімічної промисловості (38,9 %) в загальній кількості промислових підприємств. Разом з тим лише 22,4 % підприємств здійснювали інновації у целюлозно-паперовій промисловості, видавничій справі, зовсім не займалися інноваціями підприємства по виробництву та розподіленню електроенергії, газу та води.

Як і раніше, основним напрямком інноваційної діяльності підприємств міста залишаються випуск і впровадження принципово нових видів продукції і технологій. Впровадженням нових технологічних процесів займалися 97 підприємств, або 49,2 % інноваційно активних. За звітний період підприємствами було впроваджено 464 нових технологічних процесів, із яких 178 – маловідходних і ресурсозберігаючих. Як і раніше найбільше нових технологічних процесів (327, або 70,4 %) впроваджуються на підприємствах машинобудування, у тому числі на підприємствах виробництва транспортного устаткування – 276. Підприємства легкої промисловості впровадили 32 технологічних процеси, хімічної та нафтохімічної промисловості – 31. За 9 місяців 2005 року всього 4 процеси було впроваджено підприємствами по виробництву деревини та виробів з деревини, та 6 – целюлозно-паперової промисловості, що відповідно складає 0,8 % та 1,2 % до загальної кількості впроваджених технологічних процесів.

Підприємства, діяльність яких була пов'язана з розробкою та впровадженням як технологічно нових, так і значно технологічно удосконалених продуктів, освоїли 703 найменування продукції, 80 з яких – це нові види техніки. Оновленням своєї продукції займалися 145 підприємств, або 73,6 % до загальної кількості інноваційно активних.

Для виведення підприємств на новий технологічний рівень було придбано 49 но-

вих технологій, із яких 6 – права на патенти і ліцензії на використання об'єктів промислової власності. Але незначна кількість придбаних технологій не сприяє випуску конкурентоспроможних товарів та подолання технічного відставання. Кількість підприємств, які придбали нові технології, залишається незначною – 4,3 % від їх загальної кількості, і носить випадковий характер.

Реалізація промислової політики на інноваційній основі вимагає використання економічних, передусім фінансових важелів. За 2003–2004 рр. обсяг фінансування програми склав 600 млн. грн., з них у 2004 році – 380 млн. грн., або 30 % від суми, передбаченої на 2003–2006 роки. З огляду на те, що більша частина завдань з організації виробництва інноваційної продукції запланована на 2005–2006 роки, такий результат може вважатися позитивним.

Інноваційні заходи фінансуються переважно за рахунок власних коштів підприємств. Із загальної суми фінансування у 2004 році вони складають 88,2 %. Серед інших джерел – кошти замовників та інвесторів. З міського бюджету профінансовано заходи Програми на 17,7 млн. грн. З них 6,9 млн. грн. – на наукові дослідження в інтересах підприємств науковими організаціями системи Національної академії наук України, 10,8 млн. грн. – на часткову компенсацію відсоткової ставки, сплаченої підприємствами за кредити банків.

Реалізація Програми позитивно вплинула на підвищення експортного потенціалу Києва. Продукція промислових підприємств міста експортується в 166 країн світу. Це країни СНД, всі європейські, близькосхідні, африканські та країни американського континенту. Крім традиційних літаків, суден, оптичної техніки та продукції оборонного призначення – це вироби з деревини, різноманітна гумотехніка, картонна та плівкова упаковки, ліки, ювелірні вироби, швейні вироби, пиво, кондитерські вироби.

Основною характеристикою результативності впроваджуваних інноваційних заходів є поява на ринку нових конкурентоз-

датних товарів та послуг. Переважна більшість інноваційних проектів, що впроваджуються, спрямовані на виробництво нової продукції або покращення її якості, що забезпечує економічний ефект і для підприємств, і для міста в цілому. Об'єктивним показником конкурентоспроможності продукції того чи іншого підприємства, окрім наявності попиту на нього, є визнання якості цієї продукції незалежними експертами. З метою забезпечення просування якісних товарів київських товаровиробників на внутрішній і міжнародний ринки, вже кілька років проводиться започаткована міськдержадміністрацією і Київською торгово-промисловою палатою атестація продукції на знак "Київська якість". Десятки найменувань продукції отримали цю відзнаку. 23 київські підприємства стали фіналістами, лауреатами та переможцями Всеукраїнського конкурсу якості продукції "1000 кращих товарів України" в 2004 році. Серед переможців: "Електрон-маш", "Завод залізобетонних конструкцій ім. Ковальської", "Чинбар", "Оболонь".

Відповідно до вимог Закону України "Про затвердження середньострокових пріоритетних напрямків інноваційного розвитку до 2007 р." було розроблено і затверджено Київською міською радою та узгоджено з Кабінетом Міністрів України "Середньострокові напрямки інноваційної діяльності в м. Києві до 2007 р."

На офіційному Інтернет-сайті Головного управління промисловості, транспорту та зв'язку КМДА розроблена і підтримується веб-сторінка серверу "Інноваційний міст" з метою сприяння виконанню науково-технічних та інноваційних програм міста, стимулювання інноваційно-технологічного бізнесу, комерціалізації високотехнологічних та наукоємних розробок, а також розширення інфраструктури трансферу технологій. "Інноваційним мостом", в базах даних якого представлено більш як тисяча зібраних на цей час проектів науково-дослідних інсти-

тутів міста, користуються керівники малих та середніх підприємств, наукових установ та відділи маркетингу промислових корпорацій і акціонерних товариств.

Одним з найбільш дієвих напрямків підтримки міською владою промислових підприємств, які потребують фінансової допомоги для організації та розширення виробництва конкурентоспроможної продукції є відшкодування за рахунок міського бюджету відсотків за надані їм кредити. У 2005 році щомісячно на ці заходи виділяється близько 1 млн. грн.

Постійну допомогу міської влади відчувають промислові підприємства міста у пошуку партнерів, розширенні ринків збуту. З цією метою забезпечено участь київських підприємств у виставках та ярмарках промислової продукції, видано та розповсюджується серед потенційних споживачів каталог номенклатури продукції промислових підприємств м. Києва.

У своїй діяльності з забезпечення розвитку промислового сектору економіки міста Головне управління спирається на активну діяльність Ради директорів, на засіданнях якої вирішується стратегічні питання діяльності підприємств. Свою ефективність довели і наради з питань розвитку окремих галузей промисловості.

Курс на інноваційну модель розвитку є головною умовою забезпечення конкурентоздатності нашої продукції. Особливу вагу цьому фактору надають кроки України на шляху до вступу у СОТ і останні законодавчі рішення щодо коригування митних ставок на окремі види продукції.

За даними експертів, серед 75 країн за рівнем конкурентоспроможності Україна займає 69 місце. Тому робота з реалізації Програми розвитку промисловості на інноваційній основі до 2006 року набуває особливої актуальності і є поштовхом до інноваційної активності підприємств.